

OCHRANA VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ ZÁKLADNÍ POJMY A VÝCHODISKA

JUDr. Jana Dudová, Ph.D.

Pojem „veřejné zdraví“

- *zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních a pracovních podmínek a způsobem života*

§ 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen ZOVZ)

Pojetí ochrany zdraví

- Soukromoprávní
- Veřejnoprávní
- **originální subjektivní právo veřejné**, které (pokud není zákonem stanoveno jinak) nepřechází na právní zástupce a náleží pouze oprávněnému subjektu. Srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 10. 2004, sp. zn. 6A 93-2001, dostupné na www.nssoud.cz.

Vývoj

- **jako objektivně zjistitelný zdravotní stav populace a jako takové je de facto kvalitou života člověka (respektive celé populace) přímo závislou na stavu životního prostředí.**

Winslow: klasická definice z roku 1920

„veřejné zdraví“ je věda a umění, jak zabránit chorobám, prodloužit život a podpořit tělesné zdraví a efektivitu prostřednictvím úsilí organizované společnosti prostřednictvím sanitace životního prostředí, kontroly nakažlivých infekcí a o poučení jednotlivců o principech osobní hygieny, organizace lékařských a zdravotnických služeb, které zajistí včasnou diagnózu a preventivní terapii chorob, a rozvoje sociálních mechanismů, které zajistí každému jedinci společnosti životní úroveň, adekvátní pro udržení zdraví“.

WHO, 1951

- *„Veřejné zdraví je věda a umění předcházet nemocem, prodlužovat život, podporovat a rozvíjet psychické a fyzické zdraví a zdatnost prostřednictvím organizovaného úsilí společnosti – sanitací, ozdravováním životního prostředí, kontrolou přenosných infekčních nemocí, vzděláváním jednotlivců v otázkách osobní hygieny, organizací lékařské a ošetrovatelské služby s důrazem na časovou diagnostiku a léčbu nemocí, tedy s důrazem na prevenci, a rozvojem sociálního aparátu, který zajistí každému jednotlivci životní standard adekvátní pro udržení zdraví. Tuto pomoc je třeba organizovat tak, aby každý občan měl zajištěno své, narozením získané právo na zdraví a dlouhověkost.“*

„New Public Health“

- Koncepce New Public Health již **komplexně zahrnuje problematiku ochrany veřejného zdraví do kontextu zdravých životních podmínek.**
- směr, ve smyslu kterého jsou životní podmínky (fyzikální, sociální a ekonomické prostředí) hlavními determinantami zdraví.
- **rozpoznávání vlivů životního prostředí na veřejné zdraví** a navrhování řešení chránící zachování lokálních a globálních ekosystémů.

„Environmental Health“

- *„Environmental Health“ zahrnuje aspekty lidského zdraví, včetně kvality života, které jsou určeny fyzickými, biologickými, sociálními a psychosociálními faktory životního prostředí. Vychází z teorie a praxe hodnocení, oprav a předcházení těch negativních faktorů životního prostředí, které mohou potenciálně ohrozit zdraví současných a budoucích generací“ (odborné gremium členských států Evropského regionu WHO, 1993).*

Principy EH

- Prevence
- Mezioborové součinnosti a spolupráce
- Integrace
- Zachování a zlepšování životních podmínek
- Rovnost a ochrana znevýhodněných skupin obyvatelstva
- Účast veřejnosti na ochraně životních podmínek

Vývojová východiska celosvětově

- Stockholm, 1972
- Rio de Janeiro, 1992
- Johannesburg, 2002

- Valné shromáždění OSN, 1977 „Zdraví pro všechny do roku 2000“
- Evropská charta životního prostředí a zdraví, Frankfurt n. Mohanem, 1989
- Káhira, 1994,
- Helsinská deklarace, 1994

Mezinárodní globální konference na podporu zdraví

- Ottawa, 1986
- Adelaide, 1988
- Sundsvall, 1991
- Jakarta, 1997
- Mexico City, 2000
- Bangkok, 2005
- Nairobi, 2009

WHO

- Podpora mezinárodní spolupráce v oblasti veřejného zdraví
- omezování úmrtnosti, nemocnosti a postižení zejména u chudých a sociálně slabých skupin populace; podpora zdravé životosprávy a omezení zdravotních rizik vyplývajících z ekologických, ekonomických a sociálních podmínek, rozvoj spravedlivějších a efektivnějších zdravotnických systémů.

Organizační struktura WHO

- Ústředí WHO – Ženeva
- Evropská regionální kancelář - Kodaň

„Politika zdraví pro všechny do 21. století“

- Deklarace byla přijata na mezinárodní konferenci o základní zdravotní péči – *International Conference on Primary Health Care* – v Alma - Atě, konané 6.–12. září 1978.
- **Evropská politika Zdraví pro všechny „Health for all“** (dále jen HFA) vychází z dokumentu „Politika zdraví pro všechny do 21. století“.
- Spolupráce v oblasti životního prostředí a zdraví vychází z Druhé evropské konference o životním prostředí a zdraví (Helsinky, červen 1994).
- **Národní akční plány zdraví a životního prostředí (NEHAP)**

Konference ministrů ŽP a zdravotnictví evropských členských států WHO

- 1989 Frankfurt nad Mohanem
- 1994 Helsinky
- 1999 Londýn
- 2004 Budapešť
- 2010 Parma

Parma 2010

- „Deklarace o zdraví a životním prostředí“.
- CEHAPE - opatření k řešení zdravotních rizik ohrožujících děti a další citlivé skupiny populace, která plynou z nepříznivých environmentálních podmínek, úsilí k vytvoření, zdokonalení a implementaci legislativy týkající se zdraví a životního prostředí, podpora investic do udržitelných technologií podporujících zdraví a vyhovujících životnímu prostředí. Ochrana zdraví bude ve smyslu tohoto dokumentu zahrnuta do všech strategií, politických rozhodnutí a zmírňujících a adaptačních opatření souvisejících se změnami klimatu napříč resorty. Budou posíleny zdravotní, sociální a environmentální systémy a služby, aby byla zajištěna účinná a včasná reakce na extrémní jevy počasí (např. při vlnách veder). Zejména bude zabezpečováno zásobování vodou a bezpečnými potravinami, a také sanitace a vypracovány či zdokonaleny mechanismy včasného varování před extrémními jevy počasí a epidemiemi nemocí
- Institucionální rámec „Evropského procesu ochrany zdraví a životního prostředí“ (EEHP) pro období let 2010 - 2016. Deklarace doporučuje podpořit rozvoj Evropského informačního systému zdraví a životního prostředí (European Environment and Health Information System – ENHIS). Výhledově by měl být zřízen Evropský výbor pro zdraví a životní prostředí na úrovni ministrů „European Environment and Health Ministerial Board“, který bude řídicí politickou silou pro implementaci mezinárodních politik zdraví a životního prostředí. Vlády jednotlivých členských zemí se zejména zavázaly přijmout. Srov. *Přízpůsobení se změně klimatu: směřování k evropskému akčnímu rámci* [online]. Komise Evropských společenství, 2009 [citováno 31. 10.2010]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/ph_threats/climate/docs/com_2009-147_cs.pdf
- Podpora Health Impact Assessment

Ochrana veřejného zdraví v EU

- Čl. 168 SFEU **zlepšování veřejného zdraví, předcházení lidským nemocem a odstraňování příčin ohrožení tělesného a duševního zdraví.**
- v působnosti členských států **zůstává stanovení zdravotní politiky, organizace zdravotnictví a poskytování zdravotní péče**, včetně rozdělování na ně vyčleněných zdrojů.
- V intencích článku 191 SFEU (bývalý článek 174 Smlouvy o ES) politika Unie v oblasti životního prostředí přispívá k **zachování, ochraně a zlepšování kvality životního prostředí, ochraně lidského zdraví**, uvážlivému a racionálnímu využívání přírodních zdrojů, jakož i k podpoře opatření na mezinárodní úrovni určených k řešení regionálních a celosvětových problémů životního prostředí, a to zejména boje proti změně klimatu.

Akční programy

- **šestý akční program EU pro ochranu životního prostředí** na období 2002 – 2010 (rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 1600/2002/ES in *Úřední věstník L 242, 10/09/2002*) *vztah mezi zdravím a životním prostředím*
- **Druhý akční program EU v oblasti zdraví** pro období 2008 – 2013 (rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1350/2007/ES ze dne 23. října 2007). V úzké spolupráci se členskými státy je realizací tohoto programu pověřena Evropská komise, resp. její **Výkonná agentura pro zdraví a spotřebitele** (Executive Agency for Health and Consumers, EAHC).
- Doporučující iniciativy, pilotní schémata, rozvoj sítí, podpora koordinace nebo jednoduše sledování vývoje vědeckých výzkumů v oblasti ochrany zdraví před negativními vlivy prostředí

Vybraná zahraniční právní úprava

- **Právní úprava Spojeného království**
- **Právní úprava USA**
- **Právní úprava Švýcarska**

Právní úprava Spojeného království

- Na centrální úrovni není vyčleněno žádné konkrétní ministerstvo, které by záležitosti spojené s ochranou „Environmental Health“ řešilo komplexně. Působnost v dané oblasti mají speciální úřady, které se zabývají dílčími úkoly. Sjednocující úlohu má úřad vicepremiéra, který řídí místní vlády (governmenty). Samostatně je tato problematika právně vymezena v Anglii, Walesu, Skotsku a v Severním Irsku.
- Ministerstvo obchodu a průmyslu „Department of Trade and Industry“ (DTI) řídí záležitosti ve věcech ochrany spotřebitele a je ústředním orgánem pro energetickou politiku. Ministerstvo dopravy „Department for Transport“ (DfT) je ústředním orgánem pro udržitelnou dopravu. Ministerstvo pro životní prostředí, potraviny a záležitosti venkova „Department for Environment, Food and Rural Affairs“ (DEFRA) je centrálním orgánem pro bezpečnost potravinového řetězce, udržitelný rozvoj, ochranu životního prostředí, jakož i ochranu kvality pitné vody. V tomto v ministerstvu je zřízen Inspektorát pro pitnou vodu „Drinking Water Inspectorate“. Ministerstvo zdravotnictví „Department of Health“ (DoH) zabezpečuje na centrální úrovni ochranu veřejného zdraví. Ministerstvo práce a důchodového zabezpečení „Department of Work and Pensions“ (DWP) zaštiťuje problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.
- Úřad na ochranu zdraví „Health Protection Agency“ (dále jen HPA) má vymezenou působnost zejména na ochranu zdraví před přenosnými chorobami a při nakládání s nebezpečnými chemickými látkami. Úřad pro rozvoj zdraví „Health development Agency“ (dále jen HDA) je zaměřen v obecné rovině na ochranu veřejného zdraví „Public Health“, Úřad životního prostředí „Environment Agency“ (dále jen EA) zajišťuje agendu ochrany životního prostředí s důrazem na nakládání s odpady.

Právní úprava USA

- Agentura ochrany životního prostředí „Environmental Protection Agency“ (dále jen U. S. EPA) jako unifikovaná federální regulační agentura životního prostředí. Před vznikem U. S. EPA byla federální ochrana „Environmental Health“ zajišťována Ministerstvem pro vnitřní věci a Ministerstvem zemědělství „The Department of the Interior and the Department of Agriculture“ (USDA), resp. jejich právními předchůdci, přičemž ochrana zdraví jako taková byla zaštitěna Ministerstvem pro zdraví, vzdělání a blahobyt „The Department of Health, Education and Welfare“ (DHEW), resp. jeho právními předchůdci. U. S. EPA byla založena za účelem organizační konsolidace dané problematiky v jednu agenturu tak, aby zabezpečila integrovanou ochranu v oblasti životního prostředí a zdraví.

Právní úprava Švýcarska

- **Spolkový úřad pro veřejné zdraví „Bundesamt für Gesundheit“** (BAG), je integrovaný nezávislý orgán, který zpracovává a prosazuje právní, sociální a ekonomický rámec v zájmu ochrany zdraví švýcarské populace. Od roku 2004 sjednocuje zdravotní politiku spolku a kantonů. Spolkový úřad pro veřejné zdraví je součástí Federálního Ministerstva vnitřních věcí (das Eidgenössischen Departement des Innern - EDI).
- **Spolkový úřad pro životní prostředí „Bundesamt für Umwelt“** (BAFU) je ve Švýcarsku vrcholným orgánem ve věcech udržitelného využívání přírodních zdrojů, jakož i ochrany zdraví člověka proti nadměrnému zatížení a rizikům z životního prostředí před škodlivými látkami, škodlivými organismy a hlukem. Je zřízen v Ministerstvu životního prostředí, dopravy, energetiky a komunikace (das Eidgenössischen Departements für Umwelt, Verkehr, Energie und Kommunikation - UVEK).